

Volgens den geest van den tijd moest er zijn gelijkheid, en dus geen bevoorrechte standen meer. Verscheidene der verlichte despoten tastten dan ook den adel met kracht aan, maar Frederik II en Katharina weer niet, omdat ze in dien stand een niet te versmaden steun zagen voor hun troon.

Er moest zijn vrijheid, ook voor de nationaliteiten. Maar het zijn juist de drie voornaamste verlichte despoten geweest, Katharina, Frederik en Jozef, die het Poolsche volk van zijn vrijheid beroofd en zich elk een brok van Polen toegeeigend hebben.

Maar vooral springt het contrast tusschen verlichte denkbeelden en heerschersbelangen in het oog, als we letten op de staatsrechtelijke verhouding van vorst en volk. De Aufklärung predikte de autonomie van het individu op alle gebied, maar de verlichte despoten sloten daar nu juist één, dat der staatkunde, van uit. Soms mocht men nog wel theoretiseeren. Katharina zelf gaf zich daar met voorliefde aan over, maar het bleef bij theorie, in de praktijk was ze gansch anders. Vooral, toen de groote Fransche Omwenteling uitbrak. Toen heeft ze nog met Gustaaf III, eveneens verlicht despoot, plannen beraamd de Revolutie in haar loop te stuiten, die ze toch, door openlijk voor haar beginselen partij te kiezen, zelf bevorderd had. Hier komt de tegenstelling wel het sterkst uit.

Het moet ons dan ook niet verwonderen, dat het ver-

den Hongaarschen landbouw (Lavissee et Rambaud, op. cit. VII, 954). Noodig was dit niet: de bescherming der industrie in Oostenrijk vereischte volstrekt niet een scherp douanensysteem op de grenzen van alle Habsburgsche landen, maar de idee van centralisatie won het hier van zijn physiocratische neigingen.

Ook de regeering van Katharina II geeft ons iets dergelijks te zien. In de Oekraïne was geen lijfeigenschap, en toch voerde de physiocratisch gezinde Tsarin ze daar in. Dit was een gevolg van haar politiek van russificatie; zij vernietigde de eenigermate onafhankelijke positie van dit landschap, maar om nu de Klein-Russische landeigenaars met haar handelswijze te verzoenen, maakte ze de boeren tot lijfeigenen (Cambridge Modern History VI, 695).